

Załącznik 2: Autoreferat

dr Ewa Kalinowska
starszy wykładowca
Uniwersyteckie Kolegium Kształcenia Nauczycieli Języka Francuskiego,
Centrum Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych i Edukacji Europejskiej
Uniwersytet Warszawski

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Ewa KALINOWSKA

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe

1980 r. – tytuł magistra filologii romańskiej (studia ukończone z oceną bardzo dobrą)
Uniwersytet Warszawski, Instytut Romanistyki

Tytuł pracy: *Jean Renart, auteur de L'Escoufle et du Lai de l'Ombre* (Jean Renart, autor powieści L'Escoufle i Lai de l'Ombre)

Promotor: prof. dr hab. Krystyna Kasprzyk

Recenzent: prof. dr hab. Halina Suwała

2009 r. – stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa

Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny

Tytuł rozprawy: *Nouvelles de langue française dans l'enseignement du FLE: contribution au développement des compétences linguistiques et culturelles* (Nowele francuskojęzyczne w dydaktyce języka francuskiego jako obcego: przyczynek do rozwijania kompetencji językowych i kulturowych)

Promotor: prof. dr hab. Mieczysław Gajos

Recenzenci: prof. dr hab. Katarzyna Karpińska-Szaj, prof. dr hab. Zbigniew Naliwajek

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

od 1.10.1996 r.	Uniwersytet Warszawski - Uniwersyteckie Kolegium Kształcenia Nauczycieli Języka Francuskiego, Centrum Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych i Edukacji Europejskiej: starszy wykładowca
1994 – 1996	Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej (obecnie – Akademia Pedagogiki Specjalnej), Warszawa: wykładowca języka francuskiego
1990 – 2005	tłumacz przysięgły języka francuskiego przy Sądzie Rejonowym w Warszawie
1990 – 1994	Szkoła Główna Służby Pożarniczej, Warszawa: wykładowca języka francuskiego

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

a) tytuł osiągnięcia naukowego

Monografia pt. *Diseurs de vérité. Conceptions et enjeux de l'écriture engagée dans le roman africain de langue française* (Mówiący prawdę. Koncepcje i wyzwania pisarstwa zaangażowanego we francuskojęzycznej powieści afrykańskiej)

b) autor, tytuł, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzent wydawniczy

Ewa Kalinowska, *Diseurs de vérité*. Conceptions et enjeux de l'écriture engagée dans le roman africain de langue française

Wydawnictwo Werset, Lublin, 2018, ISBN: 978-83-65713-16-2

Recenzent wydawniczy: prof. dr hab. Jarosław Róžański

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Twórczość literacka Afryki Subsaharyjskiej jest zjawiskiem o wielkiej różnorodności gatunkowej, tematycznej i stylistycznej. Poprzez swoje związki z historią – dawniejszą, prekolonialną i nowszą, aż po współczesną, z tradycyjną kulturą różnych grup etnicznych i cywilizacją XX i XXI wieku, literatura afrykańska stanowi ciekawe pole badań nie tylko literaturoznawczych, lecz również interdyscyplinarnych. Mimo tych walorów jest rozpatrywana w literaturze przedmiotu od stosunkowo niedługiego okresu, bo od lat 60. ubiegłego stulecia. Uważam, że tak bogata i ciekawa twórczość nie cieszy się uznaniem, do jakiego predestynuje ją oryginalność tematyczna i językowa.

Monografia mojego autorstwa jest podsumowaniem pewnego etapu zainteresowania tekstami literackimi, tworzonymi w języku francuskim, a przy jej powstawaniu przyświecały mi następujące cele:

- przedstawienie frankofońskiej literatury afrykańskiej w przystępny sposób, nieobciążony nadmiernie metadyskursem literaturoznawczym;
- usystematyzowanie i rozszerzenie wiedzy o francuskojęzycznej powieści afrykańskiej poprzez wskazanie jej głębokiego zakorzenienia w historii i współczesności;
- zredefiniowanie i doprecyzowanie pojęcia zaangażowania, jako narzucającego się podczas lektury i analizy afrykańskich utworów literackich;
- weryfikacja hipotezy dotyczącej rozróżnienia pomiędzy zaangażowaniem deklarowanym przez pisarzy europejskich (zachodnich) i zaangażowaniem twórców afrykańskich, wyrażającym się bezpośrednio w ich dziełach;
- zaakcentowanie wartości poznawczej afrykańskiego powieściopisarstwa oraz jego różnorodnych kontekstów – historycznych, kulturowych i społecznych;
- podkreślenie wartości literatury afrykańskiej, jej potencjału i wkładu w dorobek literatury francuskojęzycznej na świecie;
- stawienie czoła stereotypom i uproszczeniom dotyczącym Afryki i Afrykanów.

Monografia składa się z pięciu rozdziałów, poprzedzonych Wstępem i obszernym Wprowadzeniem. We wstępie uzasadniam pokrótce przesłanki podjęcia tematyki zaangażowania w odniesieniu do literatury afrykańskiej oraz przedstawiam korpus badawczy, na który składa się trzynaście francuskojęzycznych powieści autorów z ośmiu różnych krajów i regionów Afryki i wysp Oceanu Indyjskiego. Kryterium doboru dzieł z korpusu badawczego było dążenie do zaprezentowania różnorodności „zewnątrznej” – dotyczącej pochodzenia powieściopisarzy, okresu powstania ich dzieł i związków ze zjawiskami i wydarzeniami z życia publicznego i społecznego Afryki oraz „wewnętrznej” – odnoszącej się do tematyki i świata przedstawionego powieści oraz elementów poetyki wybranych utworów.

We wprowadzeniu – Introduction. Autour de la notion de l'engagement littéraire – podjęłam próbę zdefiniowania pojęcia zaangażowania, przytaczając opinie intelektualistów europejskich oraz twórców i myślicieli afrykańskich. Zestawienie refleksji przedstawicieli różnych kręgów kulturowych umożliwia sformułowanie koncepcji zaangażowania, wyrażającego się w odmienny sposób. Punktem wyjścia dla przeprowadzonych analiz jest zjawisko zaangażowania twórców oraz intelektualistów, stanowiące przedmiot badań literaturoznawczych, filozoficznych, socjologicznych i politycznych. Namysł nad zaangażowaniem twórców stanowi integralną część znanego od dawna sporu pomiędzy zwolennikami kultury i sztuki, jako dziedzin które odgrywają żywotną rolę w życiu intelektualnym i stanowią pole dla wypowiedzi o charakterze ideologicznym, a ich przeciwnikami – obrońcami idei sztuki wolnej od uwarunkowań poza artystycznych.

Analiza opracowań literaturoznawczych oraz dzieł i wypowiedzi samych pisarzy, pozwala na stwierdzenie, że afrykańscy artyści postrzegają świat i samą Afrykę inaczej niż badacze i autorzy zachodni. Ci ostatni, powodowani poczuciem odpowiedzialności za losy świata, deklarują chęć wpływania na nie swoimi utworami, prezentują rozważania poprzez dyskurs teoretyczny. Intelektualiści i artyści afrykańscy zachowują głęboką świadomość historii, wagi tradycji i wartości dziedzictwa, a ich twórczość jawi się jako niezwykle bogata, obejmująca taką wielość wizji świata i samej Afryki, że uzasadnione wydawałoby się jedynie naszkicowanie ogólnych tendencji i podejmowanych problemów. Heterogeniczność frankofońskiej literatury afrykańskiej nie przekreśla jej jedności, która jest zapewniana przez niewzruszone oddanie ideałom sprawiedliwości, prawdy i poszanowania tradycji. Zaangażowanie pisarzy Afryki stanowi motyw przewodni ich twórczości, wpływający w nieuchronny sposób z historii stosunków europejsko-afrykańskich (od czasów niewolnictwa po współczesny neokolonializm), trudnej i niestabilnej sytuacji społecznej, ekonomicznej i politycznej większości państw afrykańskich – od Mauretanii, Senegalu i Gwinei, poprzez

Mali, Czad, Wybrzeże Kości Słoniowej, aż po wyspy Oceanu Indyjskiego. Pisarze afrykańscy nie prowadzą teoretycznych rozważań nad pojęciem zaangażowania i najczęściej nie wyrażają zgody na nazywanie ich twórcami zaangażowanymi. Jednak analiza ich dzieł nie pozostawia wątpliwości co do ich głębokiego przejęcia się sprawami ludzkimi – w ich wymiarze osobistym, historycznym i społecznym.

Pięć kolejnych rozdziałów monografii zostało poświęconych badaniu jak wybrane tematy i dziedziny zostały przetworzone przez autorów afrykańskich na materię powieściową, przy zachowaniu najważniejszego przesłania, tj. zaangażowania na rzecz spraw uznanych za sprawiedliwe i godne obrony. W każdym z rozdziałów naszkicowałam szerszy kontekst wybranej tematyki, twórczość literacką w której jest ona obecna i poddałam dokładnej analizie dwie lub trzy powieści z korpusu badawczego.

Pierwszy rozdział – Engagement pour la vérité historique (Zaangażowanie na rzecz prawdy historycznej) – prezentuje temat dawnej historii afrykańskich ludów i jej obrazu przekazywanego w dziełach literackich. Otwarte podejście do czasów Afryki prekolonialnej i historii relacji między Europejczykami a Afrykanami było niemal nieobecne w postawach twórców afrykańskich: w okresie kolonialnym dominowała tematyka dążenia do niepodległości i bezwarunkowe potępienie systemu kolonialnego, tym samym bezkrytycznie przedstawiano idealizowaną wizję dawnej historii. Zmiana w podejściu do tego tematu wymagała gruntownego przewartościowania postaw i naraziła powieściopisarzy, którzy jako pierwsi odważyli się wskazywać w swoich dziełach na błędy i przewinienia samych Afrykanów na oskarżenia o zdradę interesów Afryki. Dwie powieści, zakorzenione w historii Afryki: *Le Devoir de violence (Nakaz gwałtu)* Yambo Ouologuema z Mali oraz *Esclaves (Niewolnicy)* togijskiego autora, Kangni Alema, są egzemplifikacją tego rodzaju twórczości. Niemal półwieczny okres, dzielący wydanie obu powieści, stanowi argument wskazujący na aktualność rozrachunków z historią.

Drugi rozdział – Engagement pour la vérité dans le monde moderne (Zaangażowanie na rzecz prawdy w świecie współczesnym) – podejmuje tematykę historii współczesnej, od połowy lat 90. XX wieku do dnia dzisiejszego. To okres Afryki formalnie niepodległej, który wykazał, że Afrykanie nie zawsze potrafią udźwignąć ciężar problemów życia publicznego swoich krajów. Trzy powieści wyspiarskie – *Nour, 1947* i *Za (Zem)* małgaskiego twórcy, Raharimanany oraz *Brûlante est ma terre (Moja ziemia płonie)* autorstwa Abdou S. Baco z Majotty – przedstawiają współczesną rzeczywistość afrykańskich wysp Oceanu Indyjskiego.

W trzecim rozdziale – Engagement pour la mémoire et le témoignage : le génocide rwandais (Zaangażowanie na rzecz pamięci i dawania świadectwa : ludobójstwo w Rwandzie)

– omawiam powieści, które przekazują literacki obraz tragicznych wydarzeń z okresu między kwietniem a lipcem 1994 roku. Osobno przedstawiam projekt „Rwanda, écrire par devoir de mémoire” (Rwanda, pisać z obowiązku pamięci), w ramach którego powstało kilka utworów upamiętniających ludobójstwo. Należą do nich dwie powieści, wchodzące w skład korpusu badawczego: *L'aîné des orphelins (Najstarszy z sierot)* gwinejskiego pisarza, Tierno Monénembo oraz *Murambi, le livre des ossements (Murambi, księga szczątków)* Senegalczyka, Boubacara Borisa Diopa.

Rozdział czwarty – Engagement moral et social : les enfants-soldats (Zaangażowanie moralne i społeczne : dzieci-żołnierze) przedstawia zjawisko dzieci-żołnierzy, obecne do dzisiaj podczas konfliktów zbrojnych w Afryce oraz przekazuje obraz tego fenomenu w literaturze. Trzy powieści – *Allah n'est pas obligé (Allah nie musi)* i *Quand on refuse, on dit non (Gdy odmawiamy, mówimy nie)* Ahmadou Kouroumy z Wybrzeża Kości Słoniowej oraz *Johnny chien méchant (Johnny wściekły pies)* Emmanuela Dongali z Konga – są egzemplifikacją przetworzonego literacko obrazu dzieci-żołnierzy.

Ostatni, piąty, rozdział – Engagement des femmes (Zaangażowanie kobiet) – rozważa sytuację kobiet, ich miejsce i rolę w tradycyjnej rodzinie afrykańskiej oraz niełatwą ewolucję, zachodzącą w kondycji kobiet w Afryce. Przedstawiam zarys twórczości powieściopisarek afrykańskich oraz pisarzy – mężczyzn, którzy podejmowali tematykę losu kobiet w swoich dziełach. Podałam analizie trzy powieści autorek z Senegalu: *Festins de la détresse (Święta rozpacz)* - Aminaty Sow Fall, *Le baobab fou (Szalony baobab)* Ken Bugul oraz *Celles qui attendent (Te, które czekają)* - Fatou Diome.

Rozważania nad ideologicznym i humanistycznym zaangażowaniem pisarzy afrykańskich, analiza wybranych tematów i motywów nie wykluczyły badania technik powieściowych. Najczęściej realizowane strategie to zmienne sposoby prowadzenia narracji (na szczególne podkreślenie zasługuje stosowanie narracji pierwszoosobowej przy współistnieniu wielu głosów narracyjnych, jak też narracji czerpiącej z tradycji ustnej) oraz przedstawiania postaci (przez tradycyjny opis, postrzeganie przez inne postaci lub monolog wewnętrzny), stosowanie zróżnicowanego stylu oraz afrykanizacji języka francuskiego, lub także obecność sugestywnych pól tematycznych (skupionych się wokół takich pojęć, jak tradycja, małżeństwo i rodzina, wychowanie dzieci, konflikt, okrucieństwo). Ważnym środkiem, obecnym w niemal wszystkich analizowanych powieściach jest efekt rzeczywistości (*effet de réalité*), opisany przez Rolanda Barthesa, a mający na celu stworzenie maksymalnie sugestywnej literackiej iluzji realiów.

Przedstawione analizy potwierdzają, że francuskojęzyczne powieściopisarstwo afrykańskie podejmowało od początku swojego istnienia tematy ważne dla jednostek, grup społecznych, państw afrykańskich i całej Afryki. Konsekwentne przedstawianie tych kwestii pozwoliło na różnorodne pod względem estetycznym, lecz spójne tematycznie wyrażanie zaangażowania, które stanowi konstytutywny element myśli twórców z frankofońskiej Afryki.

Podsumowując omówienie monografii, chciałabym podkreślić, że « *Diseurs de vérité. Conceptions et enjeux de l'écriture engagée dans le roman africain de langue française* », jako rezultat kilkuletnich analiz literaturoznawczych i kulturoznawczych, opierających się na bogatym materiale historycznoliterackim i metodologii tematycznych badań literatury, stanowi istotny wkład w badania afrykańskiej literatury francuskojęzycznej. Poddając analizie przede wszystkim dzieła nowe, monografia pozostawia otwarte perspektywy badawcze, które umożliwią świadome poznawanie różnorodnych literatur Afryki Subsaharyjskiej, podlegających ciągłej ewolucji, a pozostających wciąż na uboczu zainteresowań literaturoznawstwa europejskiego i zachodniego.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

I. Inne monografie, rozdziały w monografiach, artykuły

Moje zainteresowania naukowo-badawcze dotyczą/dotyczyły kilku głównych obszarów. Omówię je pokrótce i wskażę publikacje odnoszące się do każdego z tych obszarów.

- A. Francuskojęzyczna literatura afrykańska, ze szczególnym uwzględnieniem epiki,
- B. Pojęcie zaangażowania we francuskojęzycznej twórczości afrykańskiej - literaturze i muzyce,
- C. Twórczość malgaskiego pisarza Jeana-Luca Raharimanany,
- D. Literatura w nauczaniu języków obcych,
- E. Dawna literatura francuska i jej związki z pisarstwem współczesnym.

A. Francuskojęzyczna literatura afrykańska, ze szczególnym uwzględnieniem epiki

Pierwszy obszar badawczy to szeroko pojmowana literatura francuskojęzyczna, autorstwa pisarzy pochodzących z krajów Afryki Zachodniej (min. Senegal, Gwinea, Togo, Benin, Wybrzeże Kości Słoniowej) i Centralnej (min. Kamerun, Kongo, Demokratyczna Republika Kongo, Rwanda), które dawniej były koloniami francuskimi i belgijskimi. W nieco węższym zakresie przedmiotem moich zainteresowań są utwory literackie wysp Oceanu Indyjskiego, głównie Madagaskaru, Majotty i La Réunion. Głównym przedmiotem moich

zainteresowań i badań jest epika – powieści, opowiadania i nowele, choć różnorodność gatunkowa i tematyczna twórczości afrykańskiej skłania również do podejmowania analiz tekstów poetyckich i eseistycznych, albo też powrotu do tradycyjnych gatunków Afryki, takich jak baśń, przypowieść, zagadki, przysłowia i aforyzmy.

Z jednej strony tematem moich publikacji i badań są zagadnienia związane z historią i jej odbiciem w tekstach literackich – przede wszystkim historią współczesną (począwszy od 1960 roku, kiedy to niemal wszystkie kolonie afrykańskie odzyskały niepodległość) i życiem publicznym w krajach afrykańskich. Niestabilna sytuacja polityczna i ekonomiczna tych krajów, jak też niezwykle trudne warunki życia ludności znajdują swe odzwierciedlenie w literaturze, a sposób obrazowania oscyluje pomiędzy realizmem i naturalizmem, a wizjami bliskimi fantastyce.

I tak celem artykułu « Francophonie, concept postcolonial ? » (*Romanica Silesiana* 6) jest wskazanie jak pojęcie „frankofonii” może zmieniać swoje znaczenie – począwszy od neutralnego (frankofonia, to ogół krajów i regionów, których mieszkańcy używają na codzień języka francuskiego) do wysoce ideologicznego i politycznego (frankofonia, zwłaszcza w swoim wymiarze instytucjonalnym, stanowi swoistą kontynuację dominacji kolonialnej, w nowej formie – nekolonialnej). To ostatnie znaczenie jest szczególnie widoczne w Afryce, kontynencie najbogatszym w złoża naturalne, a którego ludność należy do najbiedniejszych na świecie. Ta rzeczywistość wyraża się w literaturze, min. w powieściach Raharimanany, Boubacara Borisa Diopa i Ahmadou Kouroumy. W publikacji zatytułowanej « Écrire nègre en français : Affaire Batouala » (*Acta Universitatis Lodziensis – Folia litteraria romanica* 9), przedstawiam wyniki analizy pierwszej tzw. „czarnej powieści”, w której wizja świata została ukazana oczami bohaterów – Afrykanów, co z jednej strony wzbudziło zainteresowanie i zaowocowało przyznaniem powieści René Marana Nagrody Literackiej Goncourtów (1921 r.), a z drugiej spowodowało agresywne i gwałtowne ataki ze strony zwolenników klasycznej powieści francuskiej. Natomiast artykuł « Négritude en question : de la valorisation de la culture noire à la contestation du mouvement » (*Romanica Silesiana* 7) omawia ewolucję przez jaką przeszła Négritude (« murzyńskość »), ruch kulturowy i artystyczny XX w., stawiający sobie za cel wyważone i uczciwe przedstawienie publiczności Zachodu historii i dziedzictwa kulturowego Afryki, który to cel, szlachetny w pierwotnym założeniu, został w późniejszym okresie skrytykowany jako przejaw swoistego podporządkowania kultury afrykańskiej Zachodowi.

W innych pracach – na czele z monografią habilitacyjną – skupiam uwagę na konkretnych problemach i tematach podejmowanych w różnych dziełach literackich przez

pisarzy afrykańskich. Należą do nich takie kwestie, jak tradycje i ich miejsce we współczesnym świecie, sytuacja kobiet, dzieci i osób młodych w społeczeństwach afrykańskich i zmiany jakie przynoszą pod tym względem nowe czasy. Zmianom podlega także postawa autorów wobec przedstawianych tematów, ich zaangażowanie wyrażające się na wielorakie sposoby, albo dystans, deklarowany lub rzeczywisty, wobec materii powieściowej.

W tekście „*Stany Zjednoczenie Afryki, czyli dyktatura w krzywym zwierciadle*” (artykuł przyjęty do druku), przedstawiam analizę powieści Abdourahmana Waberiego z Dżibuti, jako przykład literackiego przetworzenia motywu dyktatury, zjawiska niezwykle aktualnego w Afryce i jej literaturze.

W moich publikacjach opieram się przede wszystkim na krytyce tematycznej, lecz nie pomijam kwestii teoretyczno-literackich, głównie stylistycznych i leksykalnych. Ważnym punktem odniesienia dla moich publikacji były i nadal pozostają prace afrykanistów-literaturoznawców, którzy jako pierwsi w Europie zajęli się badaniami literatury afrykańskiej – Lilyan Kesteloot i Jacques Chevrier, a także opracowania naukowców afrykańskich, takich jak Boniface Mongo-Mboussa, Josias Semujanga i Mamadou Kalidou Ba. Zwrócenie uwagi na krytykę afrykańską przy badaniu literatury Afryki było naturalnym podejściem i przyczyniło się do wielostronnych analiz oraz ich wartościowych wyników.

B. Pojęcie zaangażowania we francuskojęzycznej twórczości afrykańskiej - literaturze i muzyce.

Drugi obszar badawczy, któremu poświęciłam kilka publikacji to pojęcie zaangażowania w twórczości artystycznej Afryki. Powody zainteresowania tą tematyką wyniknęły z refleksji narzucającej się po lekturze afrykańskich tekstów literackich, a związanej z ich silnie odczuwanymi implikacjami ideologicznymi. Ciekawą perspektywą badawczą wydało się podjęcie dokładnych analiz zaangażowania społecznego i moralnego, nie wynikającego z jakichkolwiek dyrektyw i nie powodującego podlegania literatury określonej propagandzie politycznej (co miało miejsce w Polsce okresu PRL i w innych państwach bloku komunistycznego). Pisarze afrykańscy podejmują trudne problemy otaczającej ich rzeczywistości, bez deklaracji i bez teoretyzowania; poświęciłam tej problematyce – poza omówioną powyżej monografią – kilka artykułów i rozdziałów w publikacjach zbiorowych, min. „*Dzieci-żołnierze we francuskojęzycznych powieściach Afryki Subsaharyjskiej*” (w *Literatury Azji i Afryki wobec problemów współczesności*) lub też *Rwanda – obowiązek pamięci. Literatura wobec ludobójstwa* (przyjęty do druku rozdział planowanej publikacji *Ex*

Africa semper aliquid novi). Moim celem było wykazanie w jaki sposób te dwa dramatyczne zjawiska – genocyd w Rwandzie i dzieci-żołnierze – oraz piśmiennictwo z nimi związane skłoniły autorów i krytyków do ponownego podjęcia kwestii zaangażowania, które po odzyskaniu niepodległości przez państwa afrykańskie zdawało się nie stanowić już priorytetu dla twórców afrykańskich.

Zjawisko zaangażowania jest obecne przede wszystkim w literaturze, lecz także w twórczości muzycznej, szczególnie w reggae i rapie. W planowanej publikacji monograficznej *L'Afrique dans les littératures, les arts et les médias aux XXe et XXIe siècles*, (Université de Maroua, Kamerun) będzie zamieszczony rozdział mojego autorstwa, pod tytułem « Mon Afrique n'est pas ce qu'on te fait croire »: Tiken Jah Fakoly tombeur de clichés et réveilleur de consciences », przedstawiający analizę tekstów utworów muzycznych Tikena Jah Fakoly, artysty reggae z Wybrzeża Kości Słoniowej.

Wielowymiarowy charakter zaangażowania twórców afrykańskich powoduje, iż zarówno literatura, jak też twórczość artystyczna innych rodzajów stanowią obiecujące pole badań, do których będzie konieczne zastosowanie zróżnicowanych metod i narzędzi badawczych.

C. Twórczość malgaskiego pisarza Jeana-Luca Raharimanany

Swoista fascynacja postacią i twórczością Raharimanany, współczesnego pisarza malgaskiego, tworzącego po francusku, rozpoczęła się w czasie kwerend związanych z redagowaniem rozprawy doktorskiej. Poszukiwałam wówczas opowiadań i nowel pisarzy z różnych zakątków świata, tworzących w języku francuskim. Raharimanana należy do średniego pokolenia pisarzy afrykańskich, tzw. „postkolonialnych dzieci”, frankofońskich pisarzy z Afryki i kilku wysp Oceanu Indyjskiego, publikujących od lat 1990'. Ich pisarstwo nie podlega naciskom, jakim były poddane wcześniejsze pokolenia artystów afrykańskich, dla których swoistym obowiązkiem było piętnowanie kolonializmu i wyrażanie niepodległościowych dążeń ludów i państw afrykańskich. Pisarze ci stawiają na pierwszym miejscu potrzebę tworzenia, bez podkreślania ideologicznych pobudek i motywacji. Jednakże analizy ich pisarstwa dowodzą, że przez podejmowanie aktualnych tematów i palących problemów Afryki, ci autorzy – z Raharimananą na jednym z pierwszych miejsc - dają dowód niewątpliwego zaangażowania.

Raharimanana jest twórcą wszechstronnym, autorem opowiadań i nowel, powieści (dwie z nich – *Nour*, 1947 oraz *Za* – weszły w skład korpusu badawczego monografii, wskazanej przeze mnie jako główne osiągnięcie naukowe we wszczętej procedurze

habilitacyjnej), poezji, utworów scenicznych, esejów, a także tekstów pogranicznych, które trudno zakwalifikować do rozróżnianych tradycyjnie gatunków (listy otwarte do prezydentów Francji, teksty wprowadzające wystaw fotograficznych poświęconych historii Madagaskaru). Od około pięciu-sześciu lat w twórczości Raharimanany przeważa proza poetycka, która kilkakrotnie posłużyła jako kanwa do powstania spektakli teatralnych. Pisarstwo malgaskiego autora jest niezwykle ciekawym materiałem badawczym – zarówno ze względu na podejmowaną tematykę, jak też język i styl, bogaty, zaskakujący różnorodnością i poruszający przez swą sugestywność.

O zainteresowaniu twórczością Raharimanany świadczą artykuły (po polsku i po francusku), min. „Madagaskar nad przepaścią. Obraz rozpadającego się świata w opowiadaniach Raharimanany” (*Afryka* 42/2015) i « „Je te raconte cette histoire...”: l’oralité et l’engagement dans l’oeuvre de Raharimanana » (*Revue d’Études françaises*, wydawanym przez budapeszteński uniwersytet ELTE), jak też rozdziały w publikacjach zbiorowych, min. « Souffrance, misère et hallucination : recherche de l’identité humaine dans l’oeuvre de Raharimanana » (publikacja Uniwersytetu Opolskiego), lub też „Jean-Luc Raharimanana: *Koszmary i Ruiny* postkolonialnej rzeczywistości” (publikacja UW). Ponadto dokonałam tłumaczenia na polski kilku opowiadań malgaskiego autora, które ukazały się w numerze *Literatury na świecie*, poświęconym literaturze Madagaskaru (nr 7-8, 2013).

D. Literatura w nauczaniu języków obcych

Praca w jednostce uniwersyteckiej kształcącej nauczycieli języka francuskiego skłoniła mnie do zgłębienia zagadnienia dydaktyzacji tekstów literackich i innych materiałów związanych z literaturą. Od ponad dwudziestu lat prowadzę ze studentami UKKNJF zajęcia historii literatury francuskiej, a ostatni semestr tych zajęć (poświęcony krótkim formom narracyjnym, takim jak bajka, baśń i nowela) zawiera komponent dydaktyczny, dzięki któremu studenci opanowują umiejętność włączania literatury do nauczania języka francuskiego jako obcego. Pokłosem tych zajęć jest ponad dwadzieścia prac dyplomowych, napisanych pod moim kierunkiem, a dotyczących wykorzystania tekstów literackich w glottodydaktyce, np. bajek La Fontaine’a, baśni Perraulta, fantastycznych nowel belgijskich czy też literatury dziecięcej i młodzieżowej. Też tematyce była poświęcona moja rozprawa doktorska - *Nouvelles de langue française dans l’enseignement du FLE: contribution au développement des compétences linguistiques et culturelles* (Nowele francuskojęzyczne w dydaktyce języka francuskiego jako obcego: przyczynek do rozwijania kompetencji językowych i kulturowych), która została wydana w Wydawnictwie Naukowym Peter Lang -

w wersji opracowanej do użytku praktycznego przez nauczycieli języka francuskiego: *Lire en classe de français. Nouvelles d'expression française dans l'enseignement et l'apprentissage du FLE* (Lektura podczas lekcji francuskiego. Nowele francuskojęzyczne w nauczaniu i nauce języka francuskiego jako obcego). Ponadto, kilka moich artykułów, które ukazały się w czasopiśmie w Polsce i za granicą (min. Francja, Belgia, Słowacja), podejmowało tematykę dydaktyki literatury – w aspekcie naukowym oraz praktycznym.

W programie studiów licencjackich UKKNJF (i Centrum Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych i Edukacji Europejskiej, jednostki podstawowej UW, nadrzędnej wobec UKKNJF), którego byłam jednym z autorów, a realizowanym od roku akademickiego 2014/2015 znalazł się przedmiot „Wykorzystanie tekstu literackiego w nauczaniu języka obcego”. Mogłam zatem prowadzić zajęcia dotyczące zastosowania literatury w glottodydaktyce nie tylko ze studentami UKKNJF, lecz również ze studentami Uniwersyteckiego Kolegium Kształcenia Nauczycieli Języka Angielskiego, którzy wybrali francuski jako język drugiej specjalności nauczycielskiej.

Do pogłębienia znajomości dydaktyki literatury przyczynił się również udział w kongresach i sesjach naukowych, podczas których wygłosiłam referaty (np. Dijon, Lublin, Warszawa) i prowadziłam warsztaty (Wrocław, Praga, Noordwijkerhout), a także prowadzone przeze mnie szkolenia dla nauczycieli języka francuskiego (min. Warszawa, Bydgoszcz, Bielsko-Biała).

E. Dawna literatura francuska i jej związki z pisarstwem współczesnym

Mimo zdecydowanej reorientacji moich zainteresowań badawczych, jaka dokonała się w ciągu ostatnich około 10 lat i zwrócenia się w stronę frankofońskiej literatury afrykańskiej, zainteresowanie dawną literaturą francuską nie wygasło. Podczas studiów magisterskich uczęszczałam na seminarium Profesor Krystyny Kasprzyk, a pracę magisterską, napisaną pod Jej kierunkiem poświęciłam średniowiecznym gatunkom narracyjnym. Po wielu latach, a dokładniej w 2009 roku, powróciłam do lektur i analiz dawnej literatury Francji, odnajdując w niej elementy wspólne z twórczością późniejszych epok, świadczące o pokrewieństwie części składowych świata przedstawionego, jak też treści aksjologicznych, co pozwala na prowadzenie badań komparatystycznych łączących literatury dawne i współczesne.

Wyrazem zainteresowania dawną literaturą francuską jest mój udział – od 2010 roku – w corocznych Spotkaniach Specjalistów Dawnych Literatur Romańskich, podczas których wygłaszałam referaty poświęcone min. zestawieniu siedemnastowiecznych baśni Charlesa Perraulta z ich współczesną wersją autorstwa marokańskiego pisarza, Tahara Ben Jellouna,

lub też porównaniu motywów poezji truverów z twórczością raperów przełomu XX i XXI wieku.

Szczegółowy wykaz opublikowanych i przyjętych do druku monografii i artykułów naukowych oraz innych prac, dotyczących wszystkich omówionych obszarów badawczych, znajduje się w załączniku nr 4.

II. Udział w konferencjach i sesjach naukowych oraz kongresach

W latach 2009 – 2017, tj. po uzyskaniu stopnia doktorskiego do chwili obecnej, wielokrotnie prezentowałam swój dorobek i wyniki badań podczas konferencji i innych wydarzeń naukowych. Uczestniczyłam w 34 konferencjach, sesjach, seminariach i kongresach krajowych i międzynarodowych w Polsce i za granicą. W przeważającej części były to wydarzenia naukowe poświęcone literaturze i literaturoznawstwu, inne były związane z glottodydaktyką. Podczas 21 z nich wygłosiłam referaty, a podczas 5 przeprowadziłam warsztaty.

Prezentowałam referaty na konferencjach krajowych, m.in. we Wrocławiu, w Warszawie, Krakowie, Toruniu, Łodzi i Poznaniu oraz międzynarodowych, m.in. w Łodzi, Opolu, Budapeszcie, Liège, Dijon, Porto i Durbanie. Warsztaty prowadziłam podczas konferencji we Wrocławiu, w Pradze oraz w Noordvikerhout (Holandia).

Szczegółowa lista konferencji, kongresów i sesji naukowych, w których wzięłam udział znajduje się w załączniku nr 5.

III. Perspektywy badawcze

Z racji rozpiętości i złożoności zagadnienia zaangażowania wyrażającego się w dziełach artystycznych, w przyszłości zamierzam kontynuować badania dotyczące tego zjawiska – w obrębie literatury epickiej oraz twórczości z innych dziedzin sztuki – zwłaszcza w muzyce, reggae i rapie. Obiecujące wydają się być analizy, biorące pod uwagę pisarstwo młodych autorów, co z jednej strony stanowi kontynuację idei poprzedników, a z drugiej pozwala na obserwację ewolucji jakiej podlegało (i wciąż podlega) zjawisko zaangażowania oraz formy jego wyrazu. Powieściopisarz, którym zmierzam się zająć w najbliższym czasie to niespełna trzydziestoletni Mohamed Mbougar Sarr, senegalski autor francuskojęzyczny, który opublikował do tej pory dwie powieści – *La terre ceinte* (2014) i *Silence du choeur* (2017).

Chciałabym również poszerzyć i zgłębić znajomość teorii postkolonialnych w celu ich efektywnego zastosowania jako narzędzia do analizy tekstów literackich autorów

afrykańskich. Przy założeniu, że postkolonializm „dąży do zmiany sposobu myślenia ludzi i ich zachowań, a także do stworzenia bardziej sprawiedliwych relacji między narodami świata”¹, to pisarstwo autorów z Afryki stanowi idealny materiał badawczy, jako że zawiera z naddatkiem wyznaczniki dyskursu postkolonialnego, co jest wyraźnie dostrzegalne przy wstępnym oglądzie.

6. Inna działalność związana z nauką

A. Praca w komitetach redakcyjnych

Od 2015 r. jestem członkiem Komitetu Redakcyjnego *Afryki* (ISSN 1234-0278), czasopisma Polskiego Towarzystwa Afrykanistycznego oraz redaktorem językowym ds. języka francuskiego. To zajęcie pozwala, poza doskonaleniem umiejętności edytorskich, na wielostronne pogłębienie wiedzy o Afryce, jako że publikowane artykuły i inne materiały dotyczą różnych dziedzin nauki, takich jak językoznawstwo, historia, archeologia, czy też politologia oraz odnoszą się do całego kontynentu afrykańskiego: Afryki Subsaharyjskiej (dawnych kolonii francuskich, brytyjskich, portugalskich i innych) oraz Północnej (krajów arabskich).

W 2011 roku byłam redaktorem wydania numeru 57 *Dialogues et Cultures* (ISSN 0226-7810), czasopisma Międzynarodowej Federacji Nauczycieli Języka Francuskiego (Fédération Internationale des Professeurs de Français – FIPF). Numer nosił tytuł « Dites-m'en des nouvelles » i był poświęcony nowelom francuskim i frankofońskim; zebrano w nim artykuły i prace naukowców, literaturoznawców i dydaktyków, z Francji, Polski, Belgii, Burkina Faso, Libanu i Chile.

Przez dziewięć lat (2004 – 2013 r.). byłam redaktorem naczelnym biuletynu *PROF-EUROPE* Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Francuskiego w Polsce (ISSN 1507-6881). W tych latach ukazało się siedem numerów biuletynu, który pełnił wobec nauczycieli francuskiego w Polsce rolę informacyjną, jak też umożliwiał podnoszenie umiejętności dydaktycznych.

B. Uczestnictwo w programach europejskich

Kilkukrotnie odbyłam wyjazdy w ramach programów europejskich LLP Erasmus oraz Erasmus+, do Francji, Belgii i Hiszpanii. Podczas tych wyjazdów prowadziłam zajęcia ze

¹ Robert J. C. Young, *Postkolonializm. Wprowadzenie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2012.

studentami studiów licencjackich i magisterskich – poświęcone min. literaturze francuskiej i wprowadzaniu jej do nauczania języka oraz kształceniu nauczycieli języków obcych w Polsce. Odbyłam również spotkania z kierownictwem i pracownikami zagranicznych jednostek uczelnianych oraz ze studentami UKKNJF odbywającymi w tym czasie częściowe studia zagraniczne jako stypendyści programu Erasmus.

Szczegółowa informacja dotycząca wyjazdów – z datami, nazwami uczelni, tematami zajęć - znajduje się w Załączniku nr 7.

C. Członkostwo w organizacjach naukowych

Jestem członkiem kilku organizacji, których cele i zakres działań są zbieżne z moimi zainteresowaniami naukowymi i w ramach których mogę także prowadzić działalność popularyzatorską:

- Polskie Towarzystwo Afrykanistyczne (członek od 2013 r.),
- PROF-EUROPE Stowarzyszenie Nauczycieli Języka Francuskiego w Polsce (członek od 2001 roku, członek Zarządu Głównego od 2004 r.),
- Polskie Towarzystwo Neofilologiczne (członek od 2011 r.),
- Akademickie Towarzystwo Romanistów Polskich „Plejada” (od 2010 r.).

D. Nagrody i odznaczenia

Kilkukrotnie otrzymałam Nagrodę Rektora Uniwersytetu Warszawskiego za działalność naukową i dydaktyczną: w latach 2001, 2004, 2009, 2012 i 2017.

W 2013 roku Premier Francji (na wniosek francuskiego Ministerstwa Edukacji) przyznał mi order kawalerski Palm Akademickich, tj. odznaczenie Republiki Francuskiej, nobilitujące Francuzów i obcokrajowców za zasługi na polu edukacji i popularyzacji kultury francuskiej.

W roku 2007 otrzymałam Brązowy Krzyż Zasługi.

7. Działalność dydaktyczna i organizacyjna

A. Działalność dydaktyczna

Od początku mojego zatrudnienia na Uniwersytecie Warszawskim, w Uniwersyteckim Kolegium Kształcenia Nauczycieli Języka Francuskiego, prowadziłam kilkanaście zajęć różnego typu – ćwiczenia, konwersatorium, wykłady, seminarium.

Ćwiczenia dotyczyły bloku praktycznej nauki języka francuskiego (PNJF) i obejmowały pisanie tekstów, tłumaczenia z polskiego na francuski, rozumienie ze słuchu, rozumienie tekstów pisanych, komunikację ustną. Konwersatoria były związane z literaturą (wstęp do literaturoznawstwa, historia literatury francuskiej – poezja liryczna, teatr, powieść i krótkie formy narracyjne) i dydaktyką (tekst literacki w nauczaniu języka francuskiego, kultura w nauczaniu języka francuskiego), zaś wykłady dotyczyły historii oraz cywilizacji i kultury Francji i krajów francuskojęzycznych.

B. Promotorstwo prac dyplomowych

Podczas prowadzonego przeze mnie okresowo w latach 2001/2002 - 2016/2017 seminarium dyplomowego – licencjackiego (moja jednostka UW prowadzi tylko studia I stopnia), 98 studentów UKKNJF uzyskało stopień licencjata pod moim kierunkiem. Ich prace licencjackie były poświęcone włączaniu wiedzy o literaturze, kulturze i historii Francji i krajów francuskojęzycznych (w tym afrykańskich, takich jak Senegal, Wybrzeże Kości Słoniowej, Burkina Faso, Maroko i Algieria) do nauczania i nauki języka francuskiego.

Od początku pracy w UKKNJF do dzisiaj biorę udział w komisjach egzaminów dyplomowych – jako przewodnicząca lub recenzent prac licencjackich. Zrecenzowałam w tym czasie ponad 100 licencjatów.

C. Działalność organizacyjna na Uniwersytecie Warszawskim

Od początku zatrudnienia na UW sprawowałam wiele funkcji administracyjnych w UKKNJF oraz na Uniwersytecie Warszawskim.

W mojej jednostce jestem koordynatorem bloku zajęć zw. z literaturą, historią i cywilizacją francuskiego obszaru językowego – od roku akademickiego 2001/2002 do chwili obecnej. To stanowisko wymaga stałej pracy i umiejętności dostosowywania treści zajęć do zmieniających się wymagań programowych i formalnych. Okresowo pełniłam także funkcje Kierownika UKKNJF, Zastępcy Kierownika UKKNJF ds. studenckich oraz Koordynatora ds. programu Erasmus (potem – ds. mobilności). Wielokrotnie byłam sekretarzem i przewodniczącą Komisji Rekrutacyjnej w UKKNJF.

Reprezentowałam UKKNJF w organach uniwersyteckich, takich jak Kolegium Elektorów UW i komisje ustawowe. Szczegółowe informacje znajdują się w Załączniku nr 6.

D. Inna działalność związana z Uniwersytetem Warszawskim

W zależności od konkretnych zadań i potrzeb UW w danym okresie - byłam członkiem Komisji Rektorskiej ds. oceny programów kształcenia, min. w roku akademickim 2011/2012, oceniałam pod względem formalnym zgodności z Krajowymi Ramami Kwalifikacji nowe programy Instytutu Muzykologii oraz Instytutu Kultury Polskiej, wzięłam też udział w Programie Doskonalenia Nauczycieli Akademickich UW (uzyskałam certyfikat nr 858).

W latach 2012 – 2013 prowadziłam na rzecz UW wykład ogólniwersytecki *Afryka po francusku – kraje, kultura i obyczaje* (kod 4102-APF-WYKL-OG w katalogu przedmiotów UW, 2011L – 2012Z – 2012L), bez wynagrodzenia i bez wliczania w pensum dydaktyczne.

Od początku istnienia Uniwersytetu Otwartego UW, tj. od 2008 roku, prowadzę kursy UO w dziedzinach „Języki i Narody”/„Języki świata” (min. *Dosadnie i bez cenzury: francuski potoczny i żargonowy; Gadać do rzeczy – konwersacja po francusku*) oraz „Kultura i Sztuka”/ „Kultury i idee” (min. *A to wino właśnie! – opowieści o winach francuskich, polskich i innych; Burgundy, bordeaux i spółka – przewodnik po winnicach i winach Francji; Francja kulturalna i kulinarna*).

E. Działalność organizacyjna poza UW

Przynależność do PROF-EUROPE Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Francuskiego w Polsce stworzyła mi wiele możliwości pracy dydaktycznej i organizacyjnej. W ramach działalności statutowej Stowarzyszenia prowadziłam wielokrotnie warsztaty i szkolenia dla nauczycieli języka francuskiego pracujących z uczniami i studentami na różnych etapach edukacyjnych. Jako członek Zarządu Głównego (wiceprezes, później sekretarz) zajmowałam się pracą redakcyjną i opracowywaniem biuletynu PROF-EUROPE. Przed rokiem szkolnym 2009/2010 Stowarzyszenie wygrało konkurs Ministerstwa Edukacji Narodowej na organizację Olimpiady Języka Francuskiego dla uczniów szkół ponagimnazjalnych, co powtórzyło się w kolejnych edycjach konkursu. Od roku 2009/2010 pełnię funkcję Sekretarza Komitetu Głównego Olimpiady Języka Francuskiego i biorę udział w szeroko pojętych działaniach na rzecz sprawnego przebiegu OJF na wszystkich etapach, od szkolnego do centralnego.

Bardziej szczegółowe informacje znajdują się w Załączniku nr 6.

8. Działalność popularyzatorska na rzecz literatury i kultury francuskojęzycznej i afrykańskiej

Moja dotychczasowa działalność popularyzująca naukę była i pozostaje ukierunkowana na zapoznanie młodzieży (studentów i uczniów) i nauczycieli z szeroko pojętą wiedzą dot. literatury i cywilizacji, przede wszystkim w oparciu o literaturę i cywilizację krajów francuskiego obszaru językowego oraz wskazanie w jaki sposób ta wiedza przyczynia się do podnoszenia stanu kultury ogólnej oraz rozwijania kompetencji językowych. Prowadziłam wielokrotnie warsztaty i wykłady interaktywne dla uczniów liceów dwujęzycznych oraz szkolenia i warsztaty dla nauczycieli języka francuskiego.

Od około dziewięciu lat moja działalność popularyzatorska jest związana z literaturą i kulturą Afryki francuskojęzycznej, co wyraża się min. w aktywnym udziale w Dniach Afryki, organizowanych przez Zakład Języków i Kultur Afryki (Wydział Orientalistyczny UW) i Staromiejski Dom Kultury oraz udział w projektach „Mity Afryki”, „Kultury i postaci Afryki” i „Bajki międzykulturowe”, realizowanych przez Staromiejski Dom Kultury.

Szczegółowa lista działań podjętych w ramach popularyzacji wiedzy dotyczącej Afryki, literatury i kultury znajduje się w załączniku nr 6.

W. Kalańska